Ympäristöministeriö/YSO
A-M Pajukallio

Muistio
7.11.2019

Eduskunnan ympäristövaliokunnan kuuleminen 7.11.2019 (KAA 3/2019 vp)

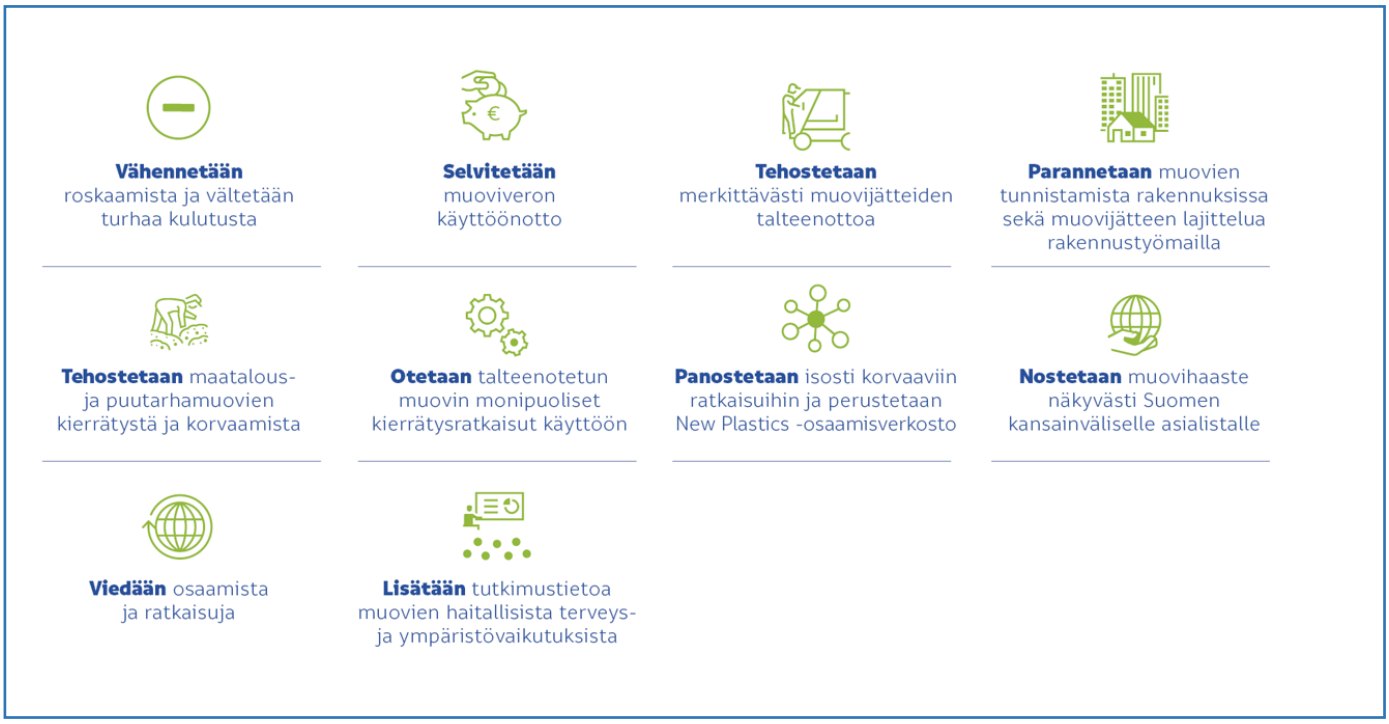
AJANKOHTAISTA MUOVISTA

Mikromuovien kieltäminen

Ympäristöministeriö (YM) on toimittanut 24.9.2019 pidettyyn YmV-kuulemiseen erillisen asiantuntijalausunnon koskien kansalaisaloitetta mikromuovien kieltämisestä kosmetiikassa lainsäädännöllä. Lausunnossa todettiin, että toimiin on ryhdytty EU-tasolla eikä YM näe tarvetta kansalliselle lainsäädännölle. Euroopan kemikaalivirasto (ECHA) on julkaissut ehdotuksen mikromuovien rajoittamiseksi REACH-asetuksen nojalla 30.1.2019. Kuulemisaika on päättynyt ja käsittely ECHA:n-komiteoissa on käynnistynyt. Kosmetiikkaa koskevan rajoitusehdotuksen arvellaan astuvan voimaan vuoden 2021 aikana.

Muovitiekartta – tilannekatsaus

Muovitiekartta Suomelle, työryhmän ehdotus julkaistiin lokakuussa 2018. Se sisältää 10 toimenpidekokonaisuutta ja yhteensä 34 alatoimenpiteitä (kuva). Tiekartan toimeenpano käynnistyi välittömästi viime vuoden lopulla. YM vauhditti sitä vahvistamalla toimijaverkoston yhteistyötä mm. toimenpidetyöpajojen sarjalla keväällä 2019. Huhtikuun lopulla YM asetti laaja-alaisen Muovitiekartan toimeenpanon yhteistyöverkoston, jossa ovat mukana tiekarttaa valmistelleet tahot sekä uusia toimijoita.

KUVA: muovitiekartan toimenpidekokonaisuudet

Hallitusohjelmaan sisältyy vaatimus ja mandaatti: ”Toimeenpannaan muovitiekartan toimenpiteet.” Hallitusohjelmassa ei kuitenkaan osoiteta erillisrahoitusta muovitiekartan toimiin. Ympäristöministeriö valmistautui osaltaan muovitiekartan toimeenpanoon ja teki sitä koskevia strategisia rahoitusvarauksia loppuvuodesta 2018. Lisäksi LTAII 2018 sisälsi 0,5 milj. euron lisävarauksen muovitoimiin ja kiertotalouteen. Tätä rahoitusta on käytetty mm. kemiallista kierrätystä, kertakäyttömuovidirektiiviä, mikromuoveja ja muovien tietopohjaa koskeviin selvityksiin sekä muovitiekartan viestintään. YM:n, työ- ja elinkeinoministeriön ja BF:n kanssa on aloitettu neuvottelut tavoitteena hyödyntää BF:lle osoitettavaa kiertotalousrahoitusta muovitiekartan toimeenpanossa mm. muovin talteenoton ja muovia korvaavien ratkaisujen innovaatioiden vauhdittamiseen (kehittämishankkeet, osaamisverkosto). Erityisesti mikromuovien ympäristö- ja terveysvaikutusten selvittäminen ja näitä koskevat ratkaisut kaipaavat edelleen rahoitusta.

Muovitiekartan toimeenpano jatkuu eri tahojen toimin. YM vastaa merkittävästä osasta toimeenpanotoimia, tekee tiivistä yhteistyöstä eri tahojen kanssa ja huolehtii toimijaverkoston yhteistyön mahdollistamisesta sekä seurannasta ja yhteisestä viestinnästä. Muovitiekartan toimeenpanoa voi seurata osoitteessa www.muovitiekartta.fi. Sivuille on koottu myös muuta tietoa muoveista.

Muovitiekartta samoin kuin sen taustalla oleva EU:n Muovistrategia ovat ensimmäinen sektorikohtainen kiertotalouden ohjelmakokonaisuus, joiden kokemuksia voidaan hyödyntää myös muilla sektoreilla. Tässä roolissa muovitiekartalla on tärkeä kytkentä myös EU:n jatkotoimiin kiertotaloudessa samoin kuin HO:n mukaiseen kansalliseen kiertotalouden edistämisohjelmaan, jonka valmistelu on käynnistynyt.

Lainsäädäntöhankkeet

YM valmistelee parhaillaan **EU:n jätesäädöspaketin täytäntöönpanoa**. Muovipakkausten kierrätystavoitteet kiristyvät huomattavasti: 22,5% (nykyinen), 50% vuonna 2025 ja 55% vuonna 2030. Täytäntöönpanoa selvittäneen työryhmän mietinnössä esitetään, että asumisessa syntyvän muovipakkausjätteen erilliskeräys ja kierrätys olisi järjestettävä vähintään jokaiselta taajamassa sijaitsevalta kiinteistöltä, jossa on viisi huoneistoa. Muun yhdyskuntajätteen osalta muovipakkausten keräys olisi järjestettävä, jos sitä syntyy vähintään 5 kg viikossa. Muovipakkausjätteen aluekeräysvaatimus saatettaisiin samalle tasolle muiden pakkausmateriaalien kanssa; muun muovijätteen keräys mahdollisuuksien mukaan yhdessä muovipakkausjätteen kanssa. Hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnan kevätistuntokaudella.

Kesällä 2019 hyväksytty EU:n **kertakäyttömuovidirektiivi** (SUP-direktiivi) asettaa puolestaan velvoitteita (mm. rajoitukset, tuotesuunnittelu, vähentäminen, tuottajavastuu, merkinnät) tietyille kertakäyttömuovituotteille ja muovisille kalastusvälineille. Direktiivin toimeenpano on käynnissä ja sitä koskeva taustaselvitys julkaistiin lokakuussa (http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161806).

Meristrategiadirektiivi ja merenhoitosuunnitelmat

Meristrategiadirektiivin edellyttämän Suomen merialueita koskevan **merenhoitosuunnitelman** puitteissa seurataan rantojen ja meren roskaantumisen tilaa ja mikromuovien määrää sekä tuotetaan tila-arvioita. Viimeisin tila-arvio julkaistiin 2018 (Suomen merialueiden tila 2018). Samassa yhteydessä hyväksyttiin merenhoidon yleiset tavoitteet, joista neljä koskee roskaantumisen vähentämistä, mm. tavoite ROSKAT3: *Jätevedenpuhdistamot poistavat erittäin merkittävän osan jätevesien mikromuoveista* ja ROSKAT4: *Muovin määrä meriympäristössä laskee vähintään 30 % vuoden 2015 tasosta*. Merenhoidon toimenpideohjelman myötä on selvitetty meriroskan ja mikromuovien lähteitä ja reittejä mereen. Suomen ympäristökeskuksen kokoama selvitys julkaistaan alkuvuonna

2020. Lähdetiedot yhdessä tavoitteiden kanssa ovat perustana merenhoidon toimenpideohjelman päivitykseen, joka tehdään vuoden 2021 loppuun mennessä.

Kansainvälinen ja alueellinen työ

Itämeren piirissä on HELCOM:ssa hyväksytty meren roskaantumisen torjuntaa koskeva toiminta-suunnitelma ja HELCOM koordinoi Itämeritason seuranta- ja tila-arviointityötä sekä toimii koordinaatioalustana, kun toimenpiteistä keskustellaan Itämeren piirissä. Esimerkiksi parhaillaan selvitetään Suomen johdolla lasikuidusta valmistettujen huviveneiden hävittämisen parhaita käytäntöjä ja pohditaan tarvetta yhteisille ohjeille tai toimille.

Globaalitasolla **YK:n ympäristökokous UNEA** on hyväksynyt neljä päätöslauselmaa koskien merten roskaantumista ja mikromuoveja. Vuodesta 2017 UNEP:n alaisuudessa on toiminut meriroskia ja mikromuovien vähentämistä koskeva asiantuntijaryhmä, joka valmistelee suosituksia vuonna 2021 järjestettävään seuraavaan UNEA-kokoukseen. Vuoden 2018 UNEA4 ei onnistunut merkittävästi edistämään globaaliyhteistyön vahvistamista. Globaaliyhteistyön haasteena on pirstoutuneisuus ja kokonaiskuvan sekä koordinaation puute, vaikkakin monen sopimuksen ja järjestön alaisuudessa (mm. International Maritime Organization IMO, Baselin sopimus, Arktinen neuvosto) tehdään työtä merten roskaantumisen vähentämiseksi.

Pohjoismaisen ministerineuvoston ympäristökokous peräänkuulutti keväällä 2019 tarvetta globaalille muovisopimukselle ja käynnisti selvityksen mahdollisen sopimuksen elementeistä ja lähestymistavoista. Selvitys valmistuu alkukesästä 2020 ja Pohjoismaat pyrkivät vaikuttamaan sen kautta myös YK:n meriroskatyöhön. Suomella on lisäksi EU:n puheenjohtajana mahdollisuus edistää EU:n yhtenäistä ja vahvaa esiintymistä globaalitasolla meriroskatyössä.

Jätteiden siirtoa koskevan Baselin sopimuksen viimekeväisessä osapuolikokouksessa tehtiin päätös muovijätteitä koskevien vientisäännösten tiukentamisesta vuoden 2021 alusta lukien. Käytännössä muutos estäisi sekalaisen muovijätteen viennin EU- ja OECD-maiden ulkopuolelle. Jätteiden siirrosta on olemassa myös OECD-päätös. Näiden kahden instrumentin soveltamisesta etsitään ratkaisua Suomen pj-kaudella.

Lisätietoja ympäristöministeriössä antavat mm.

- Merja Saarnilehto: kansallinen muovitiekartta ja SUP-direktiivi
- Päivi Piispa, rakentamisen muovit
- Maria Laamanen: merien roskaantuminen
- Else Peuranen: Baselin sopimus
- Riitta Levinen: kansallinen jätelainsäädäntö

Liite

Esimerkkejä muovitiekartan toimeenpanosta vuonna 2019

Business Finlandin Bio and Circular Finland –ohjelma teemoina muovit, pakkaukset, tekstiilit ja rakentaminen (helmikuu 2019, 4 vuotta)

YLE:n I love muovi –kampanja (”Anna muoville arvoisensa elämä”), huhtikuu 2019

***Package Heroes* / Sankaripakkaajat -tutkimushanke,** VTT, Luke, LUT, Åbo Academi; Akatemian STN rahoituksella (2019 - 2023)

Pilottihanke Orivedellä pakkausmuovijätteen ja muun muovijätteen keräämisestä samoissa keräysastioissa, Pirkanmaan Jätehuolto & Suomen Uusiomuovi (2019-2020)

World Circular Economy Forum ja sen oheistilaisuudet, Sitra & YM ym. (toukokuu 2019)

Smart & Clean -säätiön Kaikki muovi kiertää –sitoumus pääkaupunkiseudulla ja Lahdessa (kevät 2019-)

Rakentamisen muovitoimet; Green Deal sopimusvalmistelu rakentamisen muoveista, yhteistyö ARA:n ja Senaattikiinteistöjen kanssa jne., YM (2019-)

Selvitys maa- ja puutarhataloudessa käytettävistä muovipakkauksista ja muoveista, niiden lajittelusta, varastoinnista, keräyksestä ja kierrätysvaihtoehdoista, MMM (2019)

Selvitys kansallisen EoW-sääntelyn mahdollisuuksista muovin kemiallisen ja mekaanisen kierrätyksen edistämisessä (YM/VTT, 2019)

Muovien kemiallinen hyödyntäminen ja markkinamahdollisuudet –selvitys TEM/Gaia, 2019); **Muovin kierrätys Suomessa** – selvitys kierrätyspotentiaaleista (BF/Gaia, 2019, osin julkinen)

Merikarvian kierrätyslaitoksen uudistus, erityisesti kaupan alan ja rakentamisen jätemuoveille (L&T, avattu 2019)

New Plastics Center, Muoviteollisuus ja Muovipoli (2018 julkistaminen, käynnistyi 2019)

European Plastic Pact (valmistelu 2019, käynnistyy 2020), edelläkävijäyritysten ja -EU:n jäsenmaiden sitoumuskampanja

EU-vaikuttaminen Suomen PJ kaudella – muoviteemat esiin neuvoston päätelmissä, YM

Suomi mukaan ***G7 Ocean Plastics Charter*** – sitoumukseen ja tarkkailijaksi **G20 kokoukseen**, jossa merten muoviroskaa koskevan toimintaohjelman seuranta (2019)

Globaalitoimet ja mahdollinen globaalisopimus merten muoviroskan vähentämiseksi, vaikuttaminen YK:n ympäristökokouksessaUNEA-4 (maaliskuu 2019), Pohjoismainen yhteistyö valmistelussa

YK:n Baselin sopimuksen muutos sekalaisen muovijätteen viennin rajoittamisesta EU- ja OECD-maiden ulkopuolelle ja rajat ylittävien muovijätesiirtojen valvonnan tiukentamisesta (toukokuu 2019;) Baselin sopimusmuutosten sisällyttäminen **OECD:n sopimuksiin** (kesä 2019 -)

Vesiensuojelun tehostamisohjelma / Kaupunkien vesien hallinta ja haitallisten aineiden vähentäminen -teema (käynnistetty keväällä 2019).